

Децата в училище

48 незададени въпроса

Уважаеми читатели,

Като *Професионална общност за приобщаващо образование* се опитахме да отговорим на някои важни въпроси, свързани с децата в училище, които родителите рядко задават на представителите на училищната институция.

Въпросите са подбрани от членовете на *Общността*, в която участват директори, учители, психолози, логопеди, училищни медиатори и университетски преподаватели.

Въпросите и отговорите са разделени в глави, които съответстват на различни ситуации. Някои от тях са валидни в повече от една ситуация.

Всички въпроси са изброени в съдържанието на публикацията. Ако ползвате текста на компютър, можете да кликнете върху въпроса, който ви интересува и веднага ще видите отговора. За да се върнете отново на съдържанието, кликнете върху символа в края на отговора.

Професионална общност за
приобщаващо образование

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Когато детето е първокласник (стр. 5)

- 1.1. Къде да запиша детето си в първи клас? По какви критерии да избира училище?
- 1.2. Мога ли да избира при кой учител да запиша детето си?
- 1.3. Има ли значение възрастта на учителя? Мога ли да се доверя на много млад учител?
- 1.4. Защо се провеждат тестовете за индивидуална готовност?
- 1.5. По-добре ли е детето ми да може да чете и пише, когато постъпва в първи клас?
- 1.6. Как да разбера дали на детето му е трудно или го мързи? Доколко да му помагам с домашните вкъщи?
- 1.7. Детето ми трябва да се храни по определен начин. Може ли някой в училището да го контролира?
- 1.8. Може ли да си носи в училище любимата играчка, за да е по-спокойно?
- 1.9. Мога ли да присъствам в часовете, за да видя как се чувства детето ми?
- 1.10. Абсолютно забранено ли е детето ми да е с включен телефон в час, за да мога да съм в контакт с него?
- 1.11. Как предпочитат учителите да си общуват с родителите – само на родителски срещи, лични срещи, телефон? Колко често мога да ги търся за среща или по телефона?
- 1.12. Какви са формите да участвам като родител в училищното управление?
- 1.13. Какво учителите очакват в най-голяма степен от мен като родител?

2. Когато детето има специфични образователни потребности (СОП) (стр. 10)

- 2.1. Къде мога да запиша детето си на училище, ако то е със специални образователни потребности?
- 2.2. Какво да направя, ако училището отказва да запише детето ми?
- 2.3. Какво означава „неофициален СОП“?
- 2.4. Кой преценява, че детето ми е със СОП?
- 2.5. Какво следва, ако оценката на образователните потребности покаже, че детето ми е със СОП?
- 2.6. Как се проследява напредъкът на дете със СОП? Кога се прави следваща оценка?
- 2.7. Кой има достъп до информация за чувствителни лични данни, особено тези, свързани със СОП?
- 2.8. Кой ме информира върху какво работи детето ми, кой работи с него и какво да правя допълнително с него?
- 2.9. Какви форми на образование може да предложи образователната система?
- 2.10. Каква е разликата между количествени и качествени оценки?

- 2.11. Каква помощ за детето ми по време на изпит или оценяване е предвидена в закона?
- 2.12. Тъй като детето ми е със СОП и получава повече внимание, другите деца и родители се дразнят. Какво отговаряте, когато Ви попитат защо имате специално отношение към него?
- 2.13. Кой помага в училище за битови и лично-хигиенни нужди на децата с увреждания?
- 2.14. Ако детето ми не се чувства добре в училище, по-добре ли е да го преместя в друго?

3. Когато детето е тормозено в училище (стр. 15)

- 3.1. Кой действия спрямо моето дете да приема за тормоз?
- 3.2. Има ли ясни признаци, по които мога да разбера, че детето ми е тормозено?
- 3.3. Детето ми отказва да ходи на училище, но не споделя защо. Тревожа се, че е заради тормоз. Кой може да ми даде надеждна информация?
- 3.4. Какви са процедурите в училище за превенция на тормоза? Какво предприема училището, когато получи сигнал за тормозено дете? Кой и кога запознава родителите и децата с тези процедури?
- 3.5. Към кого да се обърна в последователност, ако се съмнявам, че детето ми е тормозено? Необходимо ли е в случай на тормоз да привличаме други институции или специалисти?
- 3.6. Ако детето ми е тормозено от друго дете, трябва ли да говоря с родителите на другото дете?
- 3.7. Ако имам съмнения, че детето ми е тормозено, добре ли е или не да поставя на обсъждане това мое съмнение в социалните групи на родителите?
- 3.8. В случай, че детето ми е тормозено, има ли нужда от консултация с психолог или друг специалист? Какво да направя, ако няма специалисти в училището, където детето ми учи?

4. Когато детето е агресивно (стр. 18)

- 4.1. Какво да направя, ако детето ми е агресивно към другите деца?
- 4.2. Може ли пубертетът да е причина за агресията на детето?
- 4.3. Трябва ли да ходя на родителски срещи, където всички родители и учители ме нападат заради поведението на детето ми или да търся директен контакт с класния ръководител и другите учители?
- 4.4. Ако детето ми е агресивно в училище, какво прави училището? Наказват ли се агресивните деца? Как? Помага ли им се? Как?
- 4.5. Ако детето ми проявява агресия към определено дете или учител, как да разбера дали причината е само в моето дете?
- 4.6. Защо, когато детето има проблем в училище, най-често семейството е съветвано да премести детето в друго училище? Това решава ли проблемите на детето?
- 4.7. По време на срещите с учител, директор, родители, психолог се иска от мен да разкривам лична информация за себе си, детето и семейството. В какви случаи и до каква степен трябва да я споделя?

5. Когато детето е тийнейджър (стр. 22)

5.1. Кой, кога и как говори с децата за сексуалното развитие?

5.2. Облеклото може ли да предизвика насилие? Нужни ли са униформи в училище? Какво облекло е подходящо?

5.3. Ако детето ми спре да общува/споделя с мен, каква подкрепа мога да очаквам от училището? Мога ли да се обърна към класния ръководител, за да му обърне по-специално внимание?

5.4. Извън случаите на спешност, колко често е добре да поддържаме контакт с класния ръководител? Трябва ли детето да знае, че разговарям с класния ръководител (или друг в училище) за проблемите му?

5.5. Какво се случва в училище с детето ми тийнейджър, за което не подозирам?

5.6. Защо детето ми е примерно въкъщи, а в училище се оплакват от дисциплината му?

1. Когато детето е първокласник

1.1. Къде да запиша детето си в първи клас? По какви критерии да избира училище?

Има населени места, в които съществува само едно училище и тогава колебанието отпада. Също така, с направените изменения и допълнение в [Наредба № 10 за организация на дейностите в училищното образование](#), уседналостта и близостта до училището са основните критерии за записване на детето в първи клас

Но ето какво директори, учители и специалисти съветват родителите, които имат избор.

На първо място, трябва да вземете предвид личностните качества на детето си, какви интереси и таланти има, кои са неговите силни и слаби страни, как се е представило на теста за училищна готовност, какво са ви съветвали педагозите и други специалисти от детската градина, а също така да се съобразите и с желанието на детето.

На второ място, помислете какви са Вашите очаквания към самото училище – кои са нещата, които смятате за най-важни за Вас и детето Ви и с които не бихте направили компромис и кои са нещата, които не са толкова съществени. Кое за Вас е приоритет – естетиката, материалната база, технологиите и алтернативните методи на преподаване? Или по-важни са нивото на академичната подготовка и високите резултати в учебната дейност? Или по-скоро държите на подкрепяща среда, целодневна грижа, спокойствието на детето и по-малкото натоварване? Различните училища могат да посрещнат различни очаквания. Важно е тези очаквания предварително да бъдат ясно определени, за да бъде удовлетворяващ изборът Ви.

Вече сте готови да потърсите най-подходящото училище. За да съберете достатъчно информация за училищата, които Ви интересуват, разгледайте техните сайтове и се запознайте с техните стратегии за развитие и визия. Така ще научите кои са приоритетите на самото училище. Разберете какви са успехите на учениците, на директора и неговия екип, какви са методите на преподаване. От сайта на училището ще разберете и какви са начините да участвате като родител в училищното управление. Посетете училището и се срещнете с директора – всеки директор има приемни часове за родители. Така ще разберете каква е материалната база и ще придобиете общо впечатление за реда и отношението към родителите. Поговорете с родителите на приятелите на Вашето дете, които учат в това училище. **Заедно с детето си отидете в училищния двор и поговорете с децата там – децата обичат да разказват за дисциплината в училище и ще Ви дадат информация „от първа ръка“ какво всъщност се случва по коридорите.**

Повечето представители на Общността посочват като важен критерий училището да е близо до дома. Това би спестило много време и усилия в логистика, а и когато детето стане по-голямо, може да отива и да се прибира само до и от училище.

1.2. Мога ли да избира при кой учител да запиша детето си?

Широко разпространено е мнението, че най-важно за детето в първи клас е изборът на най-подходящия, на „най-добрия“ учител. Като родители обаче не винаги се замисляме, че училищното управление, добрата организацията на работа и целият екип в училището са истинската гаранция за получаване на качествено образование. Освен това, щом сте избрали точно това училище е добре да имате доверие в избора му на учители. Затова търсете първо училището, после учителя.

Според законовите разпоредби родителите избират училището, но не и учителя. Всяко училище обаче има свои вътрешни правила – някои допускат Вие да изберете учител, а

в други учениците се разпределят от директора. Споделете предпочитанията си за учител с директора, като ги аргументирате. Повечето училищни ръководства се съобразяват с предпочитанията на родителите – те също искат най-доброто за всяко дете и безпроблемен учебен процес. ↗

1.3. Има ли значение възрастта на учителя? Мога ли да се доверя на много млад учител?

Всички членове на Общността смятат, че възрастта на учителя не е от значение за качеството на образованието на първокласника. Всяка възраст има своите предимства – младите са ентузиазирани, а по-възрастните имат по-голям опит. С други думи, възрастта на учителя е въпрос на лично предпочитание. Ако смятате, че тя е важна, имайте предвид, че децата обикновено предпочитат младите учители. Но ако детето Ви е по-активно и темпераментно, то изберете учител с по-дълъг стаж. При целодневната организация на обучението най-добра е комбинацията от учител със стаж и млад учител в занималнята. ↗

1.4. Защо се провеждат тестовете за индивидуална готовност?

Тестовете за индивидуална готовност се провеждат във връзка с осъществяването на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училище.

Тестовете не са вид изпит – тяхната единствена цел е да се събере повече информация за детето. Тази информация помага на ръководството на училището да разпреди равномерно децата в паралелките, така че да не се създават изкуствено „добри“ и „лоши“ класове. Също така резултатите помагат на учителя да се ориентира в силните страни и дефицитите на групата, която ще поеме, както и за специфичните потребности на всяко дете от класа. Това е важно при планирането на работата и изборът му на методи и материали.

Тестовете за училищна готовност проследяват мотивацията за учене на детето, неговата физическа, емоционална и социална готовност, така че да може да бъде дадена ползотворна обратна връзка на родителите и насоки, ако са необходими. Тестовете биха могли да са ориентир дали детето би се справило в 1-ви клас или може да се търсят възможности за още една подготвителна година, в която то да се стабилизира, вместо да бъде подлагано на натиск, който не е готово да поеме. Дори ако детето е вече записано в училище, но тестовете за училищна готовност подсказват, че то има нужда от още една подготвителна година, със съгласие на родителя и мотивирана препоръка от страна на училището, РЦПППО може да задейства процедура по отлагане на детето с една година от първи клас.

Не всички специалисти обаче одобряват тестовете за индивидуална готовност по начина, по който се провеждат в момента. Някои препоръчват също така да има въпросник и за родителя, свързан с конкретните потребности и навици на детето. ↗

1.5. По-добре ли е детето ми да може да чете и пише, когато постъпва в първи клас?

Това, което със сигурност е добре да знае първокласникът, са буквите и цифрите. За четенето и писането еднозначен отговор няма. Повечето педагози и специалисти смятат, че тези умения трябва да се развият точно в първи клас. Всяко дете обаче има собствен темп на развитие и не бива нито да го принуждаваме да чете и пише преди да постъпи в първи клас, нито да го спираме, ако пък има желание. Ако детето вече чете и

пише, може да му е скучно в първи клас и да се налага учителят да работи с него индивидуално. Ако пък не знае буквите, ще има много да наваксва и може да се чувства изоставащо. ↗

1.6. Как да разбере дали на детето му е трудно или го мързи? Доколко да му помагам с домашните вкъщи?

Деца по природа са любопитни и мързелът не е присъщ за тях. Преходът между детската градина и училище е доста труден за децата и те често се чувстват неуверени в себе си и способностите си. Именно тази неувереност може да се сбърка с мързел. Ако детето отказва или отлага да свърши поставените задачи, най-вероятно му е трудно или не му е интересно.

Важно е да знаем, че начинът, по който детето се справя с домашните си, дава информация на учителя за това доколко то е наясно с преподадения материал. Затова ролята на родителя е да подкрепя, да мотивира и да насърчава **самостоятелната** работа вкъщи. Бъдете последователни относно изпълнението на домашните, но не ги пишете вместо детето.

Ако поддържате редовен контакт с учителя (вж. 1.11.), ще знаете в кои области детето се затруднява. Там можете да предложите помощ, а в областите, в които се справя добре, да го оставите да работи само. Всяка помощ за писане на домашните трябва да е насочена към изграждане на навици за самоподготовка.

Ако детето се затруднява с домашните, опитайте се да разберете къде са страховете му, за да не изпълни само поставените самостоятелни задачи. Повишавайте мотивацията му със стимулиращи думи и изрази - „Ти можеш!“, „Аз вярвам в теб“, „Ще се справиш“ и т.н. ↗

1.7. Детето ми трябва да се храни по определен начин. Може ли някой в училището да го контролира?

Отговорите на този въпрос варират от „да, възможно е“ до „категорично не“, защото всъщност става въпрос за намиране на конкретно решение за конкретното дете.

Ако детето има здравословен проблем, който налага контрол върху храненето, е добре да поставите този въпрос още преди да запишете детето в съответното училище. Едно по-малко училище, с по-малък брой деца в клас, би било по-подходящо за него. Посъветвайте се и потърсете съдействието на представители на училищната общност – медицински специалист, класен ръководител, педагогически съветник, психолог, директор. Така ще можете да направите план за действие как координирано, вкъщи и в училище, да изградите самостоятелност у детето по отношение на неговото хранене, както и какви действия да се предприемат в случай на спешност. ↗

1.8. Може ли да си носи в училище любимата играчка, за да е по-спокойно?

Първата година в училище е време на преход. Детето трябва да разбере, че училището е различно от детската градина, с други функции и други цели. Докато това се случва обаче повечето педагози биха приели детето да изпитва комфорта от близостта на нещо познато, каквато е любимата играчка.

Ако детето носи играчката си в училище:

- предупредете класния ръководител;
- предупредете детето, че не може да изважда играчката по време на час и да пречи на провеждането на часовете;
- обяснете му, че трябва да е готово да я покаже на приятелите си и е възможно някои деца да се отнесат с насмешка, че носи играчка в училище;
- предупредете го, че има опасност да я изгуби или повреди.

В случай че повечето от децата в класа носят играчки в училище, класният ръководител може да определи подходящо време, в което всяко дете да разкаже за своята играчка и така самите деца да се опознаят по-добре. Когато има правила, изговорени с децата, дори любимите играчки могат да се използват като помощници в учебния процес. ↗

1.9. Мога ли да присъствам в часовете, за да видя как се чувства детето ми?

Няма формална пречка за това – необходима е предварителна уговорка с учителя. Но трябва да знаете, че когато родителят присъства в час, децата често се държат по начин, който няма нищо общо с обичайното им поведение, когато са сами в класната стая. Имайте предвид също така, че присъствието Ви може да е дискомфортно както за Вашето, така и за другите деца.

Ако наистина искате да усетите атмосферата в класната стая, говорете с учителя, за да организирате периодични часове с участието на родители. Децата ще бъдат подготвени, че това са едни по-различни часове и ще се чувстват спокойни да имат по-близо до обичайното поведение. ↗

1.10. Абсолютно забранено ли е детето ми да е с включен телефон в час, за да мога да съм в контакт с него?

Краткият отговор на този въпрос е „да“, защото:

- позвъняванията разсейват детето в час, а умението за концентрация и изпълнение на задачите докрай е ключово и трудно за постигане, особено в 1-ви клас;
- детето ще изпита силно неудобство, когато му позвъните по време на час и всички погледи се насочат неodobрително към него;
- позвъняването в час пречи не само на Вашето дете, но и на останалите. А представете си какво би станало, ако всички деца имат телефони и родителите им звънят.

Ако искате да поддържате връзка с детето си по време на учебния ден, информирайте се за разписанието на часовете и уговорете с учителите удобно време за позвъняване. При спешна необходимост можете да потърсите връзка с класния ръководител по начин, уговорен с него.

Ако детето иска да чуе родителя си и изпитва тревога, може да бъде изведено от часа и там спокойно да сподели тревогите си. Тези случаи са рядкост и учителите обикновено откликват на молбата на детето. ↗

1.11. Как предпочитат учителите да си общуват с родителите – само на родителски срещи, лични срещи, телефон? Колко често мога да ги търся за среща или по телефона?

Пълноценната комуникация между родителите и учителите е много важна и за самите учители. Начините и честотата зависят основно от установените ценности, правила и приоритети на училището, както и от индивидуалните предпочитания на учителите.

Първата родителска среща е най-подходящото място за договаряне на начините, честотата, периодичността и други аспекти на комуникацията. Ако на първата родителска среща учителят предложи график с приемните си часове, не забравяйте да го попитате как предпочита да се свържете с него при случай, който не може да изчака приемния ден.

В повечето случаи личните срещи са предпочитани. Ако учителят не Ви е предложил друго, избягвайте телефонните обаждания, освен в случай на спешност. Учителите обикновено са на Ваше разположение през целия работен ден, но той може да съвпада с Вашия. Затова уточнете в личен разговор удобното за Вас време, което е приемливо и за учителя, независимо, че ще бъде извън работните му часове.

Най-важното е всяка комуникация с учителите от страна на родителите да бъде насочена изцяло към:

- установяване на открити отношения на **доверие и уважение** между родителя и учителя. Споделяйте всичко, което Ви се струва важно, предлагайте своето мнение, но и се вслушвайте в съветите на учителя;
- **детето и неговия интерес**. Не забравяйте, че и за учителя най-важно е детето Ви.

1.12. Какви са формите да участвам като родител в училищното управление?

На първата родителска среща ще Ви бъдат разказани съществуващите в конкретното училище форми на участие на родителите в живота на училището. Формите, посочени в нормативната уредба ([Закон за предучилищно и училищно образование](#); [Правилник за създаването, устройството и дейността на обществените съвети към детските градини и училищата](#)), са участие в Училищното настоятелство или Обществения съвет. Председателят на Обществения съвет участва и в заседанията на педагогическия съвет със съвещателен глас. Обикновено те са описани и в сайта на училището. Извън посочените формални начини, родителите могат да предлагат свои идеи на училищното ръководство.

В частните училища родителите могат да бъдат членове на Управителния съвет, който взема решенията за управление на училището.

На ниво клас съществуват различен тип родителски съвети, които най-често са заети с организационната дейност на класа.

1.13. Какво учителите очакват в най-голяма степен от мен като родител?

Преди всичко **доверие, уважение, подкрепа и сътрудничество**. Важно е откритото и искрено взаимодействие, в което да споделяте какви са вашите очаквания и страхове,

но също така да градите престижа на учителите и училището и да съдействате както за благополучието на собственото си дете, така и на училищната общност като цяло.

Имайте предвид, че всички хора реагират на критика защитно, което означава, че по-трудно постигаме целите си, когато изразяваме само недоволство. Старайте се вместо само критика да предлагате решения на ситуациите, които не харесвате, и бъдете готови да работите за осъществяването на тези решения. Тогава и учителите, и другите родители ще бъдат склонни да вложат усилия в подобряване на ситуациите. ↗

2. Когато детето има специфични образователни потребности (СОП)

2.1. Къде мога да запиша детето си на училище, ако то е със специални образователни потребности?

Краткият отговор е, че според Наредбата за приобщаващо образование и Закона за предучилищното и училищното образование, можете да запишете детето във всяко училище.

Членовете на Общността не препоръчват дете със СОП да учи в професионални гимназии, където обучението в и практикуването на определена професия ще бъде противоположно на психо-физическото, моторно развитие и състояние на ученика, или пък в природно-математически или хуманитарни гимназии, където интелектуалните възможности на ученика ще възпрепятстват овладяването на съответното учебно съдържание. В същото време, ако детето има развити таланти, способности, умения и дарби, може да бъде записано в училища по изкуства, спортни училища и др.

Както при избора на училище за първи клас, за което и да е дете, тук важат същите препоръки – да потърсите училище, което е готово да отговори както на нуждите на детето, така и на Вашите очакванията като родители. (вж. 1.1) ↗

2.2. Какво да направя, ако училището отказва да запише детето ми?

Нито едно училище няма право да откаже да запише детето Ви. Ако това се случи, поискайте писмен отказ от директора, в който да обоснове решението си. След това подайте сигнал до РУО, МОН и ДАЗД – Дирекция „Контрол правата на детето“, използвайки правата си на родител и гражданин.

Независимо каква е причината за отказа – дали на страх, на прекалено голям брой деца със СОП в училището, на липса на специалисти, подходяща материална база, ресурс и т.н. – вероятността да не бъдат полезни на детето е много голяма, затова е добре да потърсите друго училище. Вероятно се питате защо тогава е необходимо да подавате сигнал. Отговорът е, че по този начин ще помогнете за промяната на това училище, за идентифицирането на дефицитите и проблемите му и за предприемането на мерки за тяхното преодоляване, така че в бъдеще да няма върнати деца. ↗

2.3. Какво означава „неофициален СОП“?

В Наредбата за приобщаващо образование и във всички законови текстове, определящи статута на българските ученици, **няма такова понятие**. Обикновено става въпрос за дете, което има определени затруднения, но неговите родители не са

склонни да съдействат за провеждането на процедура по оценяването на затрудненията. Неоснователните страхове от оценка на детето не дават възможност за намиране на най-подходящите подходи в неговото обучение и социализация, което може да задълбочи проблема във времето.

Във всички случаи използването на този израз не е професионално и не подпомага осъществяването на приобщаващата практика за индивидуална подкрепа. ↗

2.4. Кой преценява, че детето ми е със СОП?

Почти винаги първият, който забелязва признаци на СОП, е учителят на детето Ви. Той не може да предприеме никакви следващи действия, без да Ви уведоми и да получи съгласието Ви.

При съгласие от Ваша страна, учителят уведомява училищното ръководство и училищния екип от специалисти, за да бъде направена Оценка на индивидуалните потребности. Оценката се извършва от Екип за подкрепа на личностното развитие, в който влизат различни специалисти, съобразно затрудненията на детето. Родителят се среща с членове на екипа или с целия екип преди да започне оценката. Важно е да се знае, че със заключението си екипът дава препоръка, а не задължение. Решението за следващи стъпки – мерки по допълнителна подкрепа (вж. 2.5.) – е в ръцете на родителя. Дали да присъства родителят по време на самата оценка е въпрос, който родителят и екипът обсъждат предварително с оглед на конкретната ситуация.

Ето едно доста пълно описание как се провежда оценката от един от членовете на Общността:

„Психологът прави начално диагностично интервю с родители/настойници и дете, на което предстои оценяване на индивидуални образователни потребности. В периода на оценка има необходимост да се оцени обективното състояние на детето, а присъствието на родител би могло да снижи степента на достоверност на данните. Родителят следва да се уведоми какво предстои да се случи с детето, кой, как и защо ще го оценява. Тази яснота ще предотврати родителската тревога. Психологът прави оценка на общото когнитивно, поведенческо и емоционално-психологическо състояние на детето. Той дава прогноза за развитието на детето и е възможно да се постави работна диагноза. Логопедът сменя логопедичен статус. Ресурсният учител оценява до каква степен ученикът е усвоил държавните образователни изисквания за учебното съдържание за съответен предмет и клас. Родителят може да се информира на всеки етап от оценяването на образователните потребности и задължително се осъществява среща, след като оценката е готова, на която се търси родителско съгласие за планиране на по-нататъшни действия. Без родителско съгласие мерки по допълнителна подкрепа не могат да се осъществят.“ ↗

2.5. Какво следва, ако оценката на образователните потребности покаже, че детето ми е със СОП?

Оценката на индивидуалните потребности служи за създаване на Индивидуален учебен план, индивидуални учебни програми /при необходимост/ и на План за подкрепа на ученика. Много често обаче, дори при установени затруднения, родителите отказват оценка от специализирана комисия и възможността детето им да получи допълнителна подкрепа. Добре е да знаете, че допълнителната подкрепа е временна мярка, която може да отпадне, след като затрудненията бъдат преодолени. ↗

2.6. Как се проследява напредъкът на дете със СОП? Кога се прави следваща оценка?

Напредъкът се проследява от Екипа за подкрепа на личностното развитие обикновено в началото на учебната година, в края на първия срок и в края на учебната година. При необходимост се извършва промяна в плана за подкрепа, индивидуалния учебен план и индивидуалните учебни програми /при необходимост/. Възможна е и промяна във формата на обучение (вж. 2.9). Родителите могат да присъстват на всички екипни срещи, запознават се с всички оценки и могат да се съгласят или не с тях.

Обикновено реоценка се прави при промяна на училището, завършване на образователен етап/степен или след изтичане срока на допълнителната подкрепа, при необходимост от продължаване. Всяка оценка подлежи на одобрение/неодобрение от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование. ↗

2.7. Кой има достъп до информация за чувствителни лични данни, особено тези, свързани със СОП?

Съобразно новите изисквания за защита на личните данни във всяко училище е определено длъжностно лице по защита на личните данни. Достъп до данните имат специалистите, които са част от екипа за подкрепа на личностното развитие на детето. Не е необходимо родителите да предоставят писмено съгласие относно личните данни на детето, тъй като във всяка образователна институция има приет Етичен кодекс на училищната общност. В Правилника за вътрешния трудов ред, длъжностните характеристики, Правилника за дейността и други училищни нормативни документи са определени контролните механизми за достъп до информация. ↗

2.8. Кой ме информира върху какво работи детето ми, кой работи с него и какво да правя допълнително с него?

Целите и задачите на специалистите, които работят с детето и периодичността на срещите са включени в плана за подкрепа. Родителите се запознават с този документ и присъстват на срещата /заседание/ на екипите за подкрепа на личностното развитие. В същото време можете да поддържате връзка с класния ръководител и всички специалисти, които работят с детето за текуща информация.

Трябва да знаете, че във всяко училище има координатор, който организира предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на учениците в училище. Винаги можете да се обърнете и към него, както и към конкретните специалисти, които работят с детето Ви. Те ще Ви консултират какво можете да правите с детето си допълнително вкъщи. ↗

2.9. Какви форми на образование може да предложи образователната система?

Формите на образование са регламентирани в Закона за предучилищното и училищно образование. Те се отнасят за всички учащи се и дават възможност за повече гъвкавост, съобразно нуждите на конкретния ученик.

1. **Дневна.** Тя е присъствена.

2. **Индивидуална.** При тази форма се изисква посещение в училище през 50% от учебното време за начален етап, 30% за среден и 70% за гимназиален и

самоподготовка в домашни условия при утвърден от училището индивидуален учебен план. Също така е възможно да се провеждат учебни часове с преподавател извън сградата на училището, например при продължителен болничен престой.

3. Самостоятелна. Това е неприсъствена форма на обучение, при която се прилагат действащите за учебната година учебни планове. Детето се подготвя в домашни условия, като полага изпити в две сесии за определяне на годишна оценка.

4. Дистанционна. Тази форма се организира за ученици от 5 до 12 клас при наличие на технологични възможности на училището.

5. Комбинирана. Съчетава дневната и индивидуалната форма на обучение.

6. Съществуват и форми на обучение, които се прилагат само за лица над 16 год. възраст – **вечерна, задочна и дуална.**

Ако детето Ви е със СОП, заедно с екипа за личностна подкрепа ще определите най-подходящата форма за него. Най-често, в случай, че детето не може да посещава часовете наравно с другите деца, се преминава към индивидуална или комбинирана форма на обучение. ↗

2.10. Каква е разликата между количествени и качествени оценки?

От 1-ви до 3-ти клас оценките са качествени – незадоволителен, среден, добър, много добър, отличен. От 4-ти до 12-и клас оценките са количествени, по шестобална система, където 2 е най-ниска, а 6 – най-висока оценка. Детето получава свидетелство за завършена степен и има право да се явява на държавните зрелостни изпити.

По предметите, които детето се обучава по индивидуална учебна програма, се поставят оценки само с качествен показател, които може да са: „постига изискванията“, „справя се“ и „среща затруднения“. Когато се установи, че учениците са постигнали изискванията на учебната програма по учебния предмет, обучението по индивидуална учебна програма по този предмет се преустановява и се поставя количествена оценка.

Тъй като качествените оценки показват доколко детето Ви е усвоило знанията, уменията и компетенциите, заложи в индивидуалната му учебна програма, то не получава свидетелство, а само удостоверение за завършената степен и няма право да се яви на Държавни зрелостни изпити, както и да продължи във ВУЗ. ↗

2.11. Каква помощ за детето ми по време на изпит или оценяване е предвидена в закона?

В зависимост от затрудненията на детето, то има право да получава различна помощ по време на изпит или текущо оценяване. Екипът от специалисти, който работи с него, съгласувано с родителите, решава дали детето да се яви на Национално външно оценяване.

Ако детето се явява, в зависимост от възможностите си, то има право на помощ от консултант, на отделна зала, удължено време за изпита и др. Например, деца с нарушения в зрението, получават изпитни материали с по-голям шрифт или брайлово писмо, при деца с нарушение в слуха се използват подходящи технически средства, оценяването на деца със сензорно-моторни нарушения се извършва чрез записване на техните устни отговори и това задължително се вписва предварително в индивидуалната учебна програма за обучение по съответен предмет и т.н. ↗

2.12. Тъй като детето ми е със СОП и получава повече внимание, другите деца и родители се дразнят. Какво отговаряте, когато Ви попитат защо имате специално отношение към него?

Членовете на Общността са категорични, че не става въпрос за специално отношение, а за допълнителна подкрепа на някои деца, за да се справят. Тази допълнителна подкрепа не ги прави по-специални, те просто имат нужда от повече внимание и време. Затова учителите обясняват на останалите деца ситуацията и какво внимание както от страна на учителите, така и от страна на всички деца предполага подкрепата на конкретното дете. Така децата не само няма да се чувстват ощетени, но ще бъдат част от подкрепящата среда.

Специалистите казват, че е много важно още на първата родителска среща родителите да бъдат запознати, ако в класа има случаи на деца със СОП и да им бъде обяснено каква подкрепа ще получава детето. И родителите, и учителят на детето със СОП трябва да отговорят на въпросите и притесненията на другите родители, за да могат да получат тяхната дългосрочна подкрепа.

Ако все пак описаният проблем се появи, причината не е нормативна, а се дължи на проблем с културата на класната стая като система за поведение, отношения и проследяване поведението на учениците. Тя се планира за цялото училище, включва подготвеност и ангажираност от страна на всеки учител, не само на класните ръководители или директорът. Проблемът е на вътрешно-екипно ниво и образователни политики. ↗

2.13. Кой помага в училище за битови и лично-хигиенни нужди на децата с увреждания?

В нормативните разпоредби не е предвидено персонал от училището да има ангажимент за битовите и лично хигиенните-нужди на детето. Децата, които имат такава нужда, следва да бъдат с придружител/асистент и той да подпомага хигиената и тоалета на детето.

Въпреки това, в много училища, след разговори с ръководството на училището и екипа за подкрепа на личностното развитие, може да се определи отговорник – учител, педагогически съветник, медицинска сестра, ресурсен учител, който да помага на детето при нужда. Важно за родителите е да знаят, че това не е част от длъжностната им характеристика и е въпрос на разговори как да се подходи във всеки конкретен случай. ↗

2.14. Ако детето ми не се чувства добре в училище, по-добре ли е да го преместя в друго?

В повечето случаи по-подходящо е детето да остане и заедно с училищния екип да преодолее трудностите. На първо място, опитайте се да разберете защо детето Ви не се чувства добре и дали проблемът е решим. Някои деца не се чувстват добре, просто защото им е трудно, но това не е причина да се сменя училището. Говорете открито с учителя на детето и директора. Ако от тяхна страна има разбиране и желание да бъдат предприети мерки, за да се осигури на детето нужния комфорт и ако такива наистина се предприемат, проявете търпение, докато нещата се променят. Дори да решите да преместите детето, добре е да знаете какви са причините, които са довели до проблемната ситуация, за да се опитате да ги избегнете за в бъдеще.

Преместването много рядко решава проблемите на детето. Затова съветът е да не вземате спонтанни решения и да смените училището наистина като последен вариант.

Има малък брой случаи, в които преместването е подходящо решение. Например, ако детето преживява дълъг период на дискомфорт, смяната на обстановката е препоръчителна, но трябва ясно да му бъде обяснено, че преодоляването на трудности не винаги ще се случва по този начин. И отново, разговорът с учителя и директора ще Ви помогне да вземете най-подходящото решение. ↗

3. Когато детето е тормозено в училище

3.1. Кои действия спрямо моето дете да приема за тормоз?

Тормоз е последователно, целенасочено, умишлено, враждебно, повтарящо се поведение на едно или повече лица, които желаят да причинят вреда на детето.

Проявите на тормоз могат да бъдат разделени на три вида:

- **Физически:** ритане, удряне или блъскане на някого; кражба, криене или разрушаване на чужди вещи; унижение, принуждаване на някого да извършва действия против волята си и др.;
- **Вербални:** заплаха за физически тормоз (ритане, удряне или блъскане); подигравки, употреба на подигравателни прякори и обръщения; всякакви форми на вербална обида и др.;
- **Социално-психологически:** нарочно и целенасочено изолиране на някого от определени групи и/или дейности; разпространяване на слухове и лъжи по нечий адрес и др.

Или съвсем просто казано, трябва да обърнете внимание на всяка ситуация, която не е инцидентна, а се повтаря във времето и притеснява детето.

Ситуациите на тормоз не бива нито да се преувеличават, нито да се омаловажават, но е важно да се предприемат действия, за да се помогне на детето да излезе от тях.

Когато ситуациите се преувеличават, детето може да започне да представя всяка конфликтна ситуация като тормоз, защото някой веднага ще се втурне да го спасява. Така то се учи, че помощ и закрила се получават най-лесно, когато си в ролята на жертва.

Не по-малка вреда може да нанесе и омаловажаването на ситуациите на тормоз и приучването на детето да ги търпи.

Много е важно като родители да научим децата си, че всяко нещо, което ги притеснява и ги кара да се чувстват дискомфортно, трябва да бъде споделено, за да получат подкрепа и да го преодолеят. ↗

3.2. Има ли ясни признаци, по които мога да разбера, че детето ми е тормозено?

Ето признаците, които представителите на Общността смятат, че трябва да търсим, когато се съмняваме, че детето ни е обект на тормоз:

- Промяна в поведението, притеснява се да отговаря на въпроси, не разговаря както преди, затворено е, изолира се в стаята си, умислено е, не излиза, настроението му е лошо;
- Дава уклончиви, противоречиви отговори на въпроси, свързани с училището;
- Понижава си успеха;
- Не иска да посещава училище, закъснява или тръгва по-рано от училище, страх, прекалена чувствителност, необяснима агресия, паника, плач;
- Промяна в ежедневните навици, нарушения в храненето и съня, често се оплаква, че го боли корем или глава;
- Проявява насилие над по-малки и/или по-възрастни членове на семейството.
- Принадлежностите му липсват или са повредени.
- Депресия, суицидни опити.

Видимите физически белези като необясними охлузвания, синини или други травми говорят ясно за наличие на тормоз.

Възможно е обаче детето Ви да е жертва на тормоз без никакви забележими признаци.

3.3. Детето ми отказва да ходи на училище, но не споделя защо. Тревожа се, че е заради тормоз. Кой може да ми даде надеждна информация?

Първо разговаряйте с класния ръководител, с училищния психолог, с близък на детето учител. Не подценявайте наблюденията и на непедagogическия персонал – разговаряйте с охраната, например. Можете спокойно да поговорите и с приятелите му – понякога децата знаят неща, за които възрастните не подозират. Направете го обаче много деликатно, без да злепоставяте детето си. Имайте предвид също така, че по закон е забранено родител/настойник да контактува с други деца, без присъствието на техен родител/настойник.

3.4. Какви са процедурите в училище за превенция на тормоза? Какво предприема училището, когато получи сигнал за тормозено дете? Кой и кога запознава родителите и децата с тези процедури?

Основният документ, на базата на който всяко училище разработва политика и процедури за противодействие на тормоза, е [Механизмът за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование](#). Всяко училище има Училищен координационен съвет, който изготвя План за превенция и интервенция на тормоза и го актуализира в началото на всяка нова учебна година.

Родителите и децата се запознават с процедурите за превенция и интервенция на тормоза в училище по време на първата родителска среща и в часа на класа. Също така, можете да намерите плана за превенция на тормоза в сайта на съответното училище.

В случай на тормоз, училището, според степента на тежест на проявата, сигнализира задължително родителите, а в последствие съответните институции - отдел закрила на

детето, МВР, местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни – общинска комисия.

След подаване на сигнал се свиква комисия/екип, която се среща със засегнатите страни. Този екип работи с всички участници в ситуацията. При липса на ресурс и компетенции за разрешаване на проблема, екипът се обръща към външен специалист/организация и работи докато не се разреши ситуацията. ↗

3.5. Към кого да се обърна в последователност, ако се съмнявам, че детето ми е тормозено? Необходимо ли е в случай на тормоз да привлечаме други институции или специалисти?

Всяко училище има Координационен екип и политика, правила и процедури за справяне с проявите на агресия и тормоз. Не „прескачайте“ от самото начало училището, защото там всички са заинтересовани да се намери най-доброто решение за децата. Освен това, когато се ангажират други институции, въпросът най-често се връща в училището, за да бъде решен там.

Почти единодушно членовете на Общността предлагат първо да се обърнете към класния ръководител, психолога или педагогическия съветник и едва след това, ако те не решат проблема, към ръководството на училището и директора.

Друг подходящ подход е използването на медиатор. В някои училища, макар и малко на брой, има училищен медиатор и кабинет по медиация. Ако в училището на Вашето дете няма такъв, можете да потърсите външни медиатори. Много от тях са специализирани в училищна медиация и могат бързо и ефективно да помогнат за намирането на практично, конкретно и трайно решение. Ако се обърнете към медиатор, първото, което той ще направи е да попита другата страна дали би участвала в среща за разрешаване на конфликта. Ако страните са съгласни, медиаторът ще насрочи срещи – обща или индивидуални, в зависимост от случая и желанието на страните. По време на самите срещи медиаторът помага на страните да намерят общите си интереси и от тази отправна точка да направят план за разрешаване на противоречията си. При всички случаи обаче е важно да присъстват всички страни в конфликта.

Множество изследвания в Европа и по света сочат, че ползването на училищен медиатор помага за решаване на над 70% от случаите на агресия и тормоз, при това без последващи рецидиви.

При някои случаи обаче, ако тормозът е сериозен, ако училището не взема необходимите мерки и ако медиацията е невъзможна, е не само необходимо, но и задължително да се привлекат и други институции като ОЗД, РПУ на МВР, РУО, комисия за защита от дискриминация. Важно е жертвата да разбере, че не е сама в страданието си, а насилникът да разбере, че носи отговорност за действията си. ↗

3.6. Ако детето ми е тормозено от друго дете, трябва ли да говоря с родителите на другото дете?

При ситуация на тормоз родителите на пострадалото дете са силно емоционални и осъществяването на контакт с родителите на другото дете най-вероятно няма да доведе до желания резултат. Една евентуална агресивна среща между родители унищожават шанса децата да намерят решение на конфликта и той се задълбочава.

Проблемите между децата, които са възникнали на територията на учебното заведение, е най-добре да се решават там (виж 3.5.) Ако педагозите, специалистите или

ръководството на училището не иницират среща, на която да присъстват страните и да се направи план за решаването на проблемите, настоявайте за такава. ↗

3.7. Ако имам съмнения, че детето ми е тормозено, добре ли е или не да поставя на обсъждане това мое съмнение в социалните групи на родителите?

Често родителите прибягват до социалните мрежи, за да получат подкрепа от другите родители и институциите. Вие обаче не можете да контролирате дискусиите в социалните мрежи и те могат да доведат както до подкрепа, така и често до необратима ескалация на напрежението.

Тормозът е проблем, в който **и двете деца страдат**, независимо, че едното е жертва, а другото – агресор. За да спре тормозът, и двете деца имат нужда от помощ, а такава е малко вероятно да намерите в социалните мрежи. ↗

3.8. В случай, че детето ми е тормозено, има ли нужда от консултация с психолог или друг специалист? Какво да направя, ако няма специалисти в училището, където детето ми учи?

В повечето случаи нужда от консултация с психолог имат както тормозеното, така и тормозещото дете. Не бива да се забравя, че учителите не получават специализирана подготовка за психологически интервенции и не винаги са в състояние да преценят най-подходящите действия.

Ако няма специалисти в училището, където учи детето, можете да се обърнете към Център за обществена подкрепа, Отдел „Закрила на детето“, РУО, неправителствени организации, чиято дейност е защита правата на децата, за да попитате къде предоставят безплатна психологическа помощ в такива случаи, във Вашето населено място. Можете да се обърнете и към специалист с частна практика. ↗

4. Когато детето е агресивно

4.1. Какво да направя, ако детето ми е агресивно към другите деца?

Когато едно дете проявява агресия, на родителите е много трудно да приемат този факт и да предприемат адекватни действия, за да се справят. Освен че е разклатено самочувствието им на добри родители, те често получават обвинения, упреци и лошо отношение от страна на другите родители, а понякога и от учителите. В опита си да се защитят, те често отричат и омаловажават случващото се. Това обаче рядко е печеливша стратегия.

Ето какво съветват членовете на Общността, ако се озовете в ролята на родител на агресивно дете – ситуация, от която нито един родител не е застрахован:

- Приемете факта и не оправдавайте действията на детето си. Не прикривайте проблема;
- Разговаряйте с детето си всеки път, когато прояви агресия. Опитайте се да го насочите към спорт или друга любима дейност на открито. Ограничете компютърните игри, бъдете последователни и предвидими като родители;

- Разговаряйте с класния ръководител, педагогическия съветник, училищния психолог, а при необходимост и с директора. Важно е да се намери причината за агресията, а след това да се работи върху намаляването ѝ и себеконтрола на детето.
- Съдействайте за решаване на случая, както е описано в 3.3. ↗

4.2. Може ли пубертетът да е причина за агресията на детето?

Емоционалният дисбаланс и промените в настроението, които съпътстват пубертета могат само да засилят агресивните прояви. Специалистите и педагозите смятат, че основните причини за агресията трябва да бъдат търсени другаде. ↗

4.3. Трябва ли да ходя на родителски срещи, където всички родители и учители ме нападат заради поведението на детето ми или да търся директен контакт с класния ръководител и другите учители?

Родителските срещи трябва да бъдат организирани и водени така, че да не се допускат групови атаки и стигматизиране на деца и родители.

Когато не отидете на родителска среща, заради поведението на детето си, много вероятно е да предизвикате коментари като „Родителите на X, за който говорихме до сега, пак ги няма“. Това не решава въпроса нито на детето Ви, нито на Вас, нито на другите деца и родители. Колкото и неприятно да е, ако поемете своята отговорност и демонстрирате готовност за диалог, ще можете да поискате и получите помощ от другите родители.

Как може да облекчите ситуацията? Ако детето Ви проявява агресия, е добре да проведете индивидуални срещи с класния ръководител и другите учители преди родителската среща, за да сте наясно със ситуацията и да не бъдете изненадани на място. Също така е добре да направите предварителен план за действие с класния ръководител, който да представите на родителската среща на другите родители и да поискате тяхната подкрепа. За да бъде срещата успешна, трябва да се създаде атмосфера на уважение и желание да се реши проблема. Ако класният ръководител или друг представител на училището не може да я проведе, може да поканите за водещ училищен медиатор (вж 3.5.).

Накратко, не избягвайте общите родителски срещи, а ги използвайте като един от най-силните Ви помощници за решаване на проблема. ↗

4.4. Ако детето ми е агресивно в училище, какво прави училището? Наказват ли се агресивните деца? Как? Помага ли им се? Как?

Наредбата за приобщаващо образование и философията на закона за предучилищно и училищно образование изискват от училището да предприеме редица действия в случай на агресия в помощ на детето. Едва в краен случай се прилагат коригиращи наказателни мерки като предупреждение, преместване в друг клас, труд в полза на училището, преместване в друго училище.

Разбира се, всяко училище има своя култура и ценности и съответно различни механизми за справяне с агресията. Представителите на общността вярват, че на

децата трябва да се помага, а не да се наказват. Въпросът е притежава ли училището достатъчно богат инструментариум за алтернативи на наказанието.

Много е важно да разберем, че агресията е ответна реакция на някакъв вътрешен дискомфорт. Агресивното дете страда не по-малко от субектите на неговата агресия. Убеждението на училищните психолози е, че наказанията не само, че не помагат, а често водят до задълбочаването на проблемите и самоизолацията на „агресивното“ дете.

За да се вземат адекватни мерки, трябва да се установи, от ангажираните със случая в училището, дали проявите на агресия са част от девиантно поведение или изолиран случай. При която и да е проява, се търси среща с родител, за да бъде уведомен за ситуацията и да се изясни откъде е провокирано това поведение. При наличие на системна агресия и неспособност на детето да се контролира, се търси подкрепата на специалисти психолози.

В едно училище с екип от специалисти, които споделят философията на приобщаващото образование, на агресивното дете се дава пространство, за да преодолее негативните си емоции, които най-често стоят в основата на агресивния акт. Да му се позволи да се саморазкрие, да сподели, да вербализира състоянието си. Да му се предложат алтернативни начини за ненасилствена комуникация, техники за овладяване на гнева и др.

Когато едно дете прояви агресия, то се извежда от класа, за да се предотврати нараняване и/или самонараняване. Работи се за снижаване на актуалното ниво на стрес. Не се оставя само, не се отправят заплахи за ответно наказание, но на по-късен етап му се напомнят правилата за поведение в училище и че всеки, който ги нарушава, носи отговорност.

Включва се в индивидуална работа и в малки групи за съвместни дейности, акцентира се на физическата активност, задават му се инструкции и се въвежда система за поощрения при положително отношение към съучениците.

Макар това да не е обичайна практика за българските училища, следва да знаем, че тя е възможна и да настояваме да бъдат търсени алтернативи на наказанието в случаите на агресия в училище. ↗

4.5. Ако детето ми проявява агресия към определено дете или учител, как да разбера дали причината е само в моето дете?

Няма как да знаете дали причината е само във Вашето дете, без да се изследва случаят и да се намерят причините. Агресивното поведение е неприемливо, независимо каква е причината, и детето трябва да е наясно с това. Започнете добронамерен и спокоен диалог със засегнатите страни, в присъствие на учител и при възможност на психолог.

При наличие на агресия спрямо учител се създава екип за подкрепа, в който учителят не участва. При всички конфликтни ситуации можете да използвате и училищна медиация за пълното изясняване на случая. ↗

4.6. Защо, когато детето има проблем в училище, най-често семейството е съветвано да премести детето в друго училище? Това решава ли проблемите на детето?

Независимо дали говорим за дете с обучителни трудности или за агресивно дете, и в двата случая е ключов въпросът как училището решава проблема и доколко като

родители сме готови да се включим в диалог за намиране на решение, като положим нашата част от усилията.

Специалистите и педагозите смятат, че в много редки случаи едно преместване може да реши проблема. Въпреки че понякога смяната на средата може да подпомогне процеса за овладяване на агресивните прояви, в по-голямата част от случаите проблемът се мултиплицира при всяко преместване в друго училище.

Ако това е първият съвет, който получите от училището при проблем, най-вероятно става дума за училищната институция, която абдикира от задължението си да оползотвори ресурса си за справяне и търси добра общоучилищна репутация за сметка на индивидуалния успех на всяко дете.

Дори това да е Вашият случай, можете да направите много, за да решите ситуацията на място. Училищата също се учат. Мобилизирайте всяка подкрепа, която откриете в училището – класен ръководител, директор, специалисти, други родители. Дори да Ви кажат, че са изчерпали възможностите за подкрепа, най-вероятно или не знаят как, или нямат достатъчно желание за действие. Ако случаят е такъв, можете да предложите да поканите външен специалист, например медиатор или психолог, ако училището не разполага с такъв. Училището може да заплати тази услуга от бюджета си за външни консултанти, но ако не разполага с достатъчен бюджет, можете да предложите да си поделите или да поемете разходите.

Все пак, имайте предвид, че все повече училища разполагат с екипи от специалисти, които да поемат случая и с Ваше съдействие да не се стига нито до преместване, нито до предложение за такова от страна на училището. ↗

4.7. По време на срещите с учител, директор, родители, психолог се иска от мен да разкривам лична информация за себе си, детето и семейството. В какви случаи и до каква степен трябва да я споделя?

При изброените длъжности има различна информация, която може да се сподели. За психолога например, е важно да познава наследствени, здравни и житейски фактори, за да работи възможно най-добре с детето. Както по време на работа с психолог, така и при медиацията, за да се открие причината за проблема, се стига до споделянето не само на факти, а и на чувствата, които тези факти са предизвикали. И в двата случая информацията се иска единствено с цел определяне и решаване на проблема, така че си струва да бъдете честни.

За учителите и директора информацията за адрес и връзка с родител, както и телефонът на личния лекар е напълно достатъчна. При разделени родители или друго настъпило събитие, в името на безопасността на детето, е важно да се сподели семейното положение. Тази информация е достъпна само до директора и класния ръководител.

Другите родители нямат достъп до данни от никакво естество, освен до тези, които самият родител е споделил с тях. ↗

5. Когато детето е тийнейджър

5.1. Кой, кога и как говори с децата за сексуалното развитие?

В училище темата се представя в часовете по биология и здравно образование в 5-и, 8-и или 9-и клас от съответните учители, както и в часа на класа от психолог, медицинското лице или външен лектор.

Видимо е, че децата се информират преди всичко от приятелите и интернет, а родителите и училището не са достатъчно подготвени да водят такива разговори. Това е изключително притеснително не само от гледна точка на ниската здравна култура и високият брой раждания и аборти от малолетни и непълнолетни, но и защото практически липсва целенасочено изграждане на навици за защита от сексуално насилие или принуда.

Истината е, че малко хора в училище владеят темата така, че да могат спокойно и свободно да я дискутират с децата. Затова все по-често училищата канят външни лектори, които провеждат беседи не само с децата, но и с родителите. Като родители Вие също можете да предложите такива срещи, както с децата, така и в помощ на родителите, напр. за това как да говорят с децата си за сексуалността, сексуалните отношения и пр.

Един полезен сайт, насочен към сексуалното образование на децата, е <http://loveguide.bg/>. ↗

5.2. Облеклото може ли да предизвика насилие? Нужни ли са униформи в училище? Какво облекло е подходящо?

Облеклото само по себе си не може да предизвика насилие, но неговата интерпретация – да. Предизвикателното или неподходящото облекло може да предизвика коментари и подигравки, които да са първата крачка към създаване на конфликт. Конфликт може да предизвика и използването на облеклото като демонстрация на социално превъзходство. Всяко училище има правилник за вътрешния ред и примери за приемливо и неприемливо облекло, което се отнася както за децата, така и за възрастните.

Много училища въвеждат униформите като алтернатива за намаляване на различията във външния вид. Униформите могат да се превърнат в елемент на чувство за общност и принадлежност към училището. Ако решите да предложите въвеждането им във Вашето училище, не забравяйте, че обикновено и критиците, и привържениците на униформите не се отказват лесно от позициите си – ще бъде необходима сериозна дискусия, която може да се окаже и трудна, както за това дали да има униформи, така и за техния вид.

Независимо дали в училище има униформа ли не, на децата следва да им се обяснява каква е ролята на облеклото в междуличностните взаимоотношения и комуникации. Когато имат повече информация какви послания дават на околните с дрехите, които избират, те биха били по-внимателни и отговорни в избора си. ↗

5.3. Ако детето ми спре да общува/споделя с мен, каква подкрепа мога да очаквам от училището? Мога ли да се обърна към класния ръководител, за да му обърне по-специално внимание?

Да, можете да се обърнете към класния ръководител в опитите си да намерите път към детето си. Той има едновременно наблюдения върху Вашето дете от друга гледна точка и опит от работата с много деца и родители през годините, които могат да Ви помогнат да разберете причината за отдръпването. Класният ръководител също така може да Ви насочи към най-подходящия специалист. ↗

5.4. Извън случаите на спешност, колко често е добре да поддържаме контакт с класния ръководител? Трябва ли детето да знае, че разговарям с класния ръководител (или друг в училище) за проблемите му?

Това, разбира се, зависи най-вече от уговореното между класния ръководител и родителите. Според повечето педагози и специалисти от Общността разумната честота на рутинните контакти с класния ръководител е един или два пъти месечно.

Важно е Вашето дете да знае, че поддържате редовен контакт с класния му ръководител, и че този контакт е изцяло в полза на детето. Ако Ви се наложи да обсъждате с класния ръководител или друг представител на училищната общност деликатни за детето теми, напр. въпроси, които детето не иска да обсъжда с Вас, или търсене на съдействие за решаване на проблем, който Ви тревожи, помолете разговорът Ви да остане конфиденциален. ↗

5.5. Какво се случва в училище с детето ми тийнейджър, за което не подозирам?

Вашият тинейджър вероятно прави много неща, за които не подозирате, а поведението му въобще е коренно различно от това въщи. В училище то е подложено на предизвикателства и изкушения, трябва да отстоява себе си и да се доказва пред останалите си връстници. Затова поддържайте редовен контакт с класния ръководител, за да не сте в неведение.

Ето някои от отговорите, които педагозите и специалистите, които често прекарват повече време от Вас с детето Ви, споделят:

- Конфликт с друго дете;
- Бягство от час;
- С джобните си пари играе комар, дава ги за закуски на бедните деца или ги дарява на училището;
- Заспива в часовете;
- Преоблича се с дрехи, които са му забранили да носи в училище;
- Влюбва се в учител/учителка;
- Има сексуална ориентация, която крие от родителите си;

- Изолиран е заради качества, които като родители одобряваме или е признат за лидер на подрастващите, заради качества, които не одобряваме.

Каквото и да се случва в училище, не пропускайте всяка възможност да изградите доверителни отношения, споделяне, разговори, за да сте наясно през какво преминава детето Ви. ↗

5.6. Защо детето ми е примерно вкъщи, а в училище се оплакват от дисциплината му?

Обикновено поведението на децата вкъщи и извън семейна среда е различно. Представите на родителите и учителите за „примерно поведение“ нерядко се различават. Ако Вие имате време и търпение да кажете на детето си пет пъти да свърши нещо и въпреки това то Ви negliжира, то в училище след втора забележка, нещата се възприемат като „лоша дисциплина“.

В училище детето трябва да се докаже пред съучениците и да се наложи в социалната си среда, докато вкъщи не изпитва тази потребност. За някои от учениците това става чрез „лоша дисциплина“. Възможно е това да е начинът, по който привлича вниманието на съучениците в училище или да прикрива слабост, за да избегне подигравки, или се бунтува срещу нещо, което смята за несправедливо. Същевременно в училище се чувства по-свободно и липсва Вашият строг контрол.

Имайте предвид също, че в училищна среда детето проверява семейните модели и ги сравнява с моделите на другите подрастващи. Училището е естествената среда за конфликтност в това отношение, защото е тренажор за реалния социален свят. ↗

Скъпи родители и колеги, надяваме се, че в тези страници сте намерили част от отговорите, които търсите. Ние, като *Професионална общност за приобщаващо образование**, ще продължим да работим за това децата да се чувстват добре в училище, ще ги придружаваме с любов и усет по собствените им пътеки и ще вярваме в мъдрото им порастване като автентични и отговорни хора.

Благодарим Ви, че не спирате да искате най-доброто за децата!

**Професионална общност за приобщаващо образование е неформално обединение на хора с общи интереси и споделени ценности. Тя обединява различен тип професионалисти – учители, психолози, логопеди, университетски преподаватели, ресурсни учители, училищни медиатори. Всички те работят пряко или косвено в общообразователното училище.*

Фокус на работата на Общността е промяна на нагласите, усъвършенстване на законовата рамка и училищните практики с цел по-добро разбиране и налагане принципите на приобщаващото образование. Основен документ на Общността е нейният [Манифест](#), който синтезирано излага целите и принципите ѝ на работа.

В Общността членуват повече от 80 професионалисти, като техният брой постоянно се увеличава.

За повече информация посетете: <https://www.cie.bg/bg/cat/obshnost>